

Petr Borkovec

Kamarádství s jazykem

text Ester Gerová | foto Ondřej Lipár

Petr Borkovec mne uvítal v literární kavárně Fra na Vinohradech. Tam náhodní kolemjdoucí, spisovatelé a „studenti poezie“ chodí na kávu a komponované večery. Na stole nechybí květina a voda, příjemnou hudbu čas od času přeruší zvuk kávovaru a kromě různých literárních novin jsou tu v políčkách knihy. Dnešní básník se psaním poezie jen těžko užívá, a tak se vyptávám Petra Borkovce, jak jinak si obstarává živobytí. Dozvídám se, že kromě psaní učí, překládá a organizuje v literární kavárně Fra čtení.

Kdo je podle vás básník?

Básník? Existuje spousta definic. Básník je ten, kdo pracuje s jazykem, má ho rád a nechává v sobě jazyku více prostoru než ostatní lidé, snad se jím nechá i trochu vést a pečlivě s ním udržuje vztah a přátelství. Básník ukazuje jazyk v krystaličtější podobě, než se obvykle kolem nás objevuje. Také slyší slovo a ví, jak vzniklo, nabalují se mu na něj věci, které nesouvisí se situací, v níž se používá...

Kdy jste začal psát?

Nejdřív jsem sbíral různé věci a skončil u entomologie, u sběru brouků. To jsem bral dost vážně a myslel jsem si, že v tom budu pokračovat. Až na gymnáziu jsem začal číst básně. Potkal jsem starší dívku, která básně psala, chtěl jsem jí to oplácet, a tak vznikly moje první věci. Jelikož jsem měl tu dzozst, že jsem hned první tři básně otiskl ve školním

časopise, dozvěděla se to moje profesorka češtiny Dana Vojtěchová. Projevila o mé texty veliký zájem, chtěla po mně další a další, nosila mi knihy a pěstovala ve mně chuť psát. K básním mi psala dlouhé dopisy – recenze. Ve chvílích, kdy mě psaní pouštělo, udržela mě u něj. Pak jsem šel na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy studovat bohemistiku a v roce 1990 mi vyšla první kniha.

Jak byste popsal své básně?

První věci se od těch prostředních a nejnovějších liší. Mezi lety 1990 až 1995 jsem psal první knihy, což byly takové rozjezdy, hodně rozrůzněné. V období let 1995–2000 to už bylo trochu ukotvenější, psaní více záměrné, observátorské. Hodně pozorování, méně obrazů a metaforiky, dochází k takovým zvláštním atlasům. Ta hra, popis a tematizace popisu, dívání se a pozorování, reflexe pozorování, je pro to období příznač-

ná. Formálně se v devadesátých letech psaly básně pravidelným veršem. Věřil jsem, že se tím dají dělat různé kejkle, například s básnickými formami, s prostředky, jako je rým a rytmus. Tomu věřím stále, ale dneska jsou básně jaksí méně normované. Všudypřítomný je volný verš, který je zajímavý, ale často v současné české poezii trochu nudný, protože je stejný. Ale vlastně všechn není nudný, to bych lhal.

Jako malý jste vyrostl na vesnici. Myslíte, že vás bližší kontakt s přírodou inspiroval a dodnes inspiruje k psaní?

I když jsem od dvou let žil zároveň v Praze, do třinácti bylo pro mne prostředí středočeské vesnice velmi důležité. Moje první knížky jsou všechny jakoby viděné odtamtud, i když jsou psané v Praze. První knížka (**PROSTÍRÁNÍ DO TICHÉHO** – pozn. aut.) je celá o rodných Louňovicích pod Bláníkem. Psal

jsem o nich hodně, o tamních lidech, o místech. Teď ale žiji jinde. Je to něco mezi venkovem a městem.

Měl jste kromě profesorky Dany Vojtěchové dalšího učitele nebo editora, který vám ze začátku pomáhal?

Na několik knih jsem měl editora Vratislava Färbera. S ním jsem měl velmi úzký vztah. Naše spolupráce se projevovala tak, že on mi ve sbírce **POLNÍ PRÁCE** vyhodil dvanáct básní. Komentoval téměř každý verš. Nikdy mě ale k ničemu nenutil, spíše se pořád potměšile ptal. Nyní mě práce čte a komentuje Justin Quinn, což je básník a překladatel z češtiny. Překládá mé básně do angličtiny, zná je velmi dobře. Má zdravý úsudek, tomu dávám všechny celky, než vyjdou. Dělal poznámky i ke knize **MILOSTNÉ BÁSNĚ**, která vyšla na podzim roku 2012.

Jak se stalo, že jste ve svých dvaceti (ještě za studií) nastoupil do literárního časopisu Souvislosti?

V devadesátých letech Souvislosti procházely bouřlivými personálními změnami. Souvisely se změnou koncepce a změnou vyda-

vají zájem o nějakou kulturu v širším slova smyslu. Tak to je naše cílová skupina.

Jak se ze spisovatele stane učitel na Literární akademii Josefa Škvoreckého? Existuje nějaký důvod, proč jste začal učit?

Vlastně dva důvody. Jeden, že chci zajistit živobytí pro sebe a svoji rodinu. Druhý, že můžu být mezi lidmi, kterým je kolem dvaceti. Učím poezii a studenti na ni nemusí chodit, můžou absolvovat jiné semináře. Ke mně do semináře chodí takoví dost zvláštní lidé. Je to s nimi příjemné, i když třeba za sebou žádné pokusy psát poezii nemají, spíše si to jdou vyzkoušet. Moji studenti jsou otevření a záleží na tom, jestli chtějí konzultovat svoje vklady do semináře. Hádají se o ně, brání se. Mají nehorázné nápady, o tom všem se dá dobře mluvit. Myslím si, že debaty jsou to nejdůležitější. Důležitější než texty, které na semináři vznikají. Pokud je to baví a já to cítím, pak to baví i mě.

Čerpáte inspiraci i z těchto setkání?

Napsal jsem pár básní, kde jsou nějaké věci ze semináře, situace.

Co je to přesně nadání? Podle mě je to určitá lehkost, která je dobrá k tomu, že u toho člověk vydrží, díky tomu, že mu to jde. Pokud talent člověk nemá, bude strašně dřít, bude úplně zničený a na textu to bude vidět.

vatele. Jejich redaktorka Eva Formánková mě znala z nakladatelství Mladá fronta a doporučila mě. Tak jsem se stal redaktorem renomovaného časopisu, bylo to pro mne veliké štěstí a škola, starší lidé totiž učili ty mladší. Naučil jsem se spoustu věcí, které bych se jinak učil hrozně pomalu. Situace byla přehlednější než teď, v novinách působili lidé, kteří posléze přešli do vědy. Psaly tam i takové osobnosti jako například Martin Hilský. Dnes si může dovolit uživit se jenom překlady, ale dřív psal běžně do novin. Situace byla svým způsobem výjimečná, bylo se od koho učit.

Co přesně jste v Souvislostech vlastně dělal?

Učil jsem se tam redigovat, publikoval jsem básně a snažil jsem se vydávat nějaké reflexe, které mi moc nešly. Pracoval jsem s texty, naučil jsem se, co je shánět příspěvky, vymýšlet témata. Viděl jsem, jak postavit čísla, jak pracovat s autorem. Učil jsem se příkladem. Prostě jsem s velkou pomocí skvělých lidí pracoval na sobě.

Souvislosti jsou čtvrtletník, mají nějakou cílovou skupinu?

Cílovou skupinou jsou pravděpodobně lidé z akademického prostředí. Možná studenti, ale určitě doktorandi, profesori, studenti vyšších ročníků, kteří nemusí nutně studovat jazykové a literární obory. Stačí, když

Říkáte studentům upřímně, co si o jejich textech myslíte?

Já doufám, že ano, ale záleží na kontextu. Jinak bych o konkrétní práci mluvil v kontextu literárního časopisu a jinak o něm mluvím v kontextu školním. Snažím se toho člověka neodradit, protože vím, jak je lehké ho „zatípnout“, že už pak nikdy nic nenapiše. Nejsem tvrdý, ale malinko si z některých věcí dělám legraci. Jsem spíš ironický.

Může psát člověk bez talentu?

To může, ale pravděpodobně bude psát jako spousta jiných lidí. Co je to přesně nadání? Podle mě je to určitá lehkost, která je dobrá k tomu, že u toho člověk vydrží, díky tomu, že mu to jde. Pokud talent člověk nemá, bude strašně dřít, bude úplně zničený a na textu to bude vidět. Ale na druhou stranu nikde není řečeno, že z dřiny nevznikne dobrá báseň.

Myslíte, že je důležitá pile?

Ano, to rozhodně je. Bez ní nic nedokončíte, budou to jen rozběhy. Uzavřít něco, hlídat, že někde něco s něčím souvisí, to jsou věci, které asi také dělají umělce. To je kompozice...

Máte na mysli kompozici uměleckého díla?

Ano, ale tvorba a bádání je také kompozice.

Jak se dá talent rozvíjet?

Talent se asi nedá rozvíjet. Nedokážu si představit spisovatele, který si řekne: „Já musím rozvíjet svůj talent.“ Dělat je důležité, pořad psát a zkoušet to. Já věřím, že čím více píšete, lépe píšete. Moc nevěřím na to, že když nepíšete, že to v sobě skládáte a pak to předvedete. I největší talent má mít různé věci rozdělané.

Stalo se vám někdy, že se student zablokoval a nebyl schopen dál psát?

Stalo se mi něco podobného. Jeden student se na mých hodinách zablokoval vůči jedné debatě.

Jak to pak řešíte?

Přestaneme se vídat. Student přinese domácí práci. To se stalo asi dvakrát za těch devět let.

Rozhodujete v nakladatelství Fra o tom, co se vydá a co nevydá?

Mám jisté slovo ohledně vydávání české poezie.

Jak je to s kavárnou Fra?

Navrhuji a organizuji celý program čtení. Přes léto jsme měli volno, teď ale od podzimu do léta probíhá nabitý program čtení českých i zahraničních spisovatelů.

Naplňuje vás to?

Přestal jsem překládat a začal jsem dělat kavárnu Fra a představovat autory. Myslím si, že je to trochu podobné, je to vlastně takový překlad. A považuji to za smysluplné, protože řada večerů má koncepci, jsou připravené

UKÁZKA POEZIE ZE SBÍRKY MILOSTNÉ BÁSNĚ: V únoru

Táta umíral, v tašce
jsem měl čtyři pstruhy.
Ryby na ledu, když táta umřel.
Vyběhl jsem do mrazu,
vrátil se, hodil tu smrt pod maso,
rostou z toho šedý houby,
vypadají jako václavky.
Moje chytrá žena pálí bordel
po mém, říká, vem to benzinem,
ještě tenhle měsíc, prosím tě,
nebo to sněž; všichni říkají,
sněž to, přežer se, zastav se o to.
Prostě se nějak doprav zpátky.

Lehčí škola

Nejstarší dcera mě budi:
„Pierre, Pierre, kolem chaty se slétlo tolik ptáků.“
Beru pušku a jdu za ní.
U žlutě kvetoucích keřů rámusí kolibríci,
stovky a stovky kolibríků.
„Střílejte; střílejte, nebo uletí!“
Střílím, děvčata ptáky sbírají a přinášejí
(nejvíc těch skleněně zelených s rudou přílbou),
moje nerozlučné společnice.
„Jsou tak malí, jako sršní.“
„Jsou jak krevetky.“
Odpoledne stahujeme kůžičky,
vycpáváme: „Jsou to rybky, podívejte.“
A zítra na otakárky, pozitří na lyšaje:
Sidonia, Valeria, Malvina.

PETR BORKOVEC (nar. 1970) v letech 1985–1988 studoval Gymnázium Jana Keplera, pak bohemistiku na FF UK v Praze, ale studia nedokončil. V roce 1990 vydal svou první básnickou sbírku **PROSTÍRÁNÍ DO TICHÉHO**. Posléze napsal mnoho dalších sbírek, například **MEZI OKNEM, STOLEM A POSTELÍ; POLNÍ PRÁCE; NEEDLEBOOK** aj. Od roku 2006 vede na Literární akademii (Soukromé vysoké škole Josefa Škvoreckého) semináře poezie. Pořádá čtení v literární kavárně Fra. Je redaktorem literární revue Souvislosti. Podílel se na dramaturgii tématu **ROZMANITÉ CESTY POEZIE** na veletrhu **SVĚT KNIHY 2013**. Je ženatý, má tři dcery. S rodinou žije v Černošicích.

tak, aby to nebylo jenom „autistické“ čtení autora. Má to ohlas, lidé na to chodí. Neopakují se stále stejní autoři, ale přicházejí na řadu jiní. Zároveň mě těší, že tam přichází poměrně dost posluchačů.

Překlad je to nejintenzivnější pobývání s oblíbenými autory, jaké si umím představit. Je to též vlastní sebezapření, básnické studium. Básník může pomocí překladu regulérně studovat a takové studium ho může bavit.

Jak probíhá čtení?

Když přijedou autoři ze zahraničí, můžou lidé slyšet překlady, které vznikly pro dané čtení. Uvedu autora v literárním kontextu dané země. Často následuje debata. Lidé reflektují tvorbu skrze samotného autora, kromě překladů se představuje i originální

jazyk. S českým autorem se debatuje o jiných věcech. Pokud autor například hraje ve filmu nebo píše hudbu, tak se jeho věci pouštějí z přehrávače či promítají. A chce-li kdokoli z návštěvníků říct svůj názor, má

možnost. Je to intimní prostředí, nepoužíváme ani mikrofon.

Rád čtete svoje básně?

Ano, rád. Dlouho jsem si s tím nevěděl rady. Dostal jsem mnoho pozvání na čtení, když vyšly moje knížky v Německu. Tehdy jsem nad tím nepřemýšlel, prostě jsem to dělal.

Myslím, že číst před posluchači je důležité, protože poezie se čte málo.

V devadesátých letech jste se intenzivně věnoval překladům. Většinu básní jste přeložil z ruštiny, například Nabokova. Co pro vás slovo překlad znamená?

Je to nejintenzivnější pobývání s oblíbenými autory, jaké si umím představit. Je to též vlastní sebezapření, básnické studium. Básník může pomocí překladu regulérně studovat a takové studium ho může bavit. Překlad je řemeslo a v neposlední řadě z toho čerpám inspiraci.

Jezdíte i na zahraniční studijní pobyty, dostáváte prestižní stipendia pro celou rodinu. Čím vás tyto stáže obohacují?

Když odjedu (s rodinou odjíždím na velmi dlouhé studijní pobyty), je to velmi dobrá změna režimu a já se plně koncentruji. Jsem v jiné zemi, kde se mluví jiným jazykem, ale nemusím s nikým mluvit. A když mluvím, tak v jiném jazyce, než píší. Je to tedy takový druh příjemné izolace, ve které něco udělám. Jsem tam jako na ostrově.

Kdybyste se znovu narodil, chtěl byste být básníkem?

Ne.

Čím byste byl?

Vlastně bych chtěl být entomologem, co hodně cestuje. Zvláště do Japonska. ■